

Nr 578.

Av herr Larsson i Julita m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 195, angående det fortsatta stödet åt hampodlingen m. m.

I proposition nr 195 har Kungl. Maj:t förelagt riksdagen vissa förslag angående det fortsatta stödet åt hampodlingen m. m. Sålunda föreslås bl. a. att statligt stöd åt den inhemska hampodlingen, vilken hitintills utgått till hampberedningsverken i Visby och Värmbol, skall sedan 1952 års skörd upparbetats utgå endast till visbyverket. I propositionen anmäles vidare, att spörsmål i samband med nedläggandet av driften vid värmbolsverket kommer att upptagas till behandling i den proposition rörande åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under regleringsåret 1953/54, som kommer att avlätas till riksdagen.

Frågan om omfattningen av den inhemska odlingen av hampa, liksom även erforderliga stödåtgärder för nämnda odling, har tidigare varit föremål för omprövning av 1949 års lin- och hamputredning. Med viss jämkning av det förslag i ämnet, som Kungl. Maj:t på grundval av utredningens förslag förelagt riksdagen, beslöt denna år 1951, att fortsatt stöd skulle för åren 1951—1955 utgå till såväl visby- som värmbolsverken. Vid ställningstagandet till lokaliseringsfrågan förutsattes då att densamma skulle komma under omprövning därest ändrade förhållanden under femårsperioden så skulle påkalla.

I skrivelse den 31 januari 1953 framhåller jordbruksnämnden, att den synnerligen otjänliga väderleken under hösten 1952 närmast medfört en katastrof för hampodlingen. Denna omständighet tages sedan som inläkt för att påyrka omprövning av riksdagsbeslutet av år 1951. Huruvida dessa, främst av väderleksförhållandena betingade svårigheter är att hänföra till sådana ändrade förhållanden som jämlikt förenämmt riksdagsbeslut skulle påkalla omprövning av frågan om verkens bibehållande, därom torde meningarna vara delade. Avgörande för en begränsning nu av odlingens omfattning torde däremot vara den i propositionen redovisade otillräckliga tillgången på frö.

När det så gäller lokaliseringen av såväl kvarvarande odling som beredning, finner vi slutledningen av i propositionen förda resonemang härutinnan i vissa avseenden föga övertygande och delvis förbryllande. Som exempel därpå må framhållas, att de beredskapssynpunkter, som torde hava varit avgörande för såväl odlingens som beredningens upptagande,

inte längre tillmätas någon betydelse. Med åberopande av vad riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap anført framhåller departementschefen, att man med hänsyn till svårigheterna att beräkna händelseförloppet vid ett eventuellt krigsfall inte bör låta antaganden härutinnan påverka bedömandet. Det anses i ett sådant läge vara utan betydelse, om odlingen och beredningen av hampan är förlagd till Gotland eller fastlandet. Är detta antagande riktigt, uppställer sig otvivelaktigt frågan hur det är möjligt att över huvud taget vidtaga beredskapsåtgärder på något område. Vad som i propositionen anföres som skäl för att en till Gotland lokaliserad odling av hampa skulle vara mera angelägen som ett tillskott till förefintliga möjligheter till variation i växtföljden än i fråga om de jordar på fastlandet, där hampa odlats, kan vi inte finna övertygande. Detsamma gäller i fråga om de med viss tvekan framförda påståendena om beredningsverkets i Visby företräden framför värmbolsverket ur såväl teknisk synpunkt som med hänsyn till uppnådda driftekniska resultat.

Vad i denna jämförelse slutligen beträffar de sociala synpunkterna, torde förhållandena i detta avseende vara i överensstämmelse med vad arbetsmarknadsstyrelsen anført. Arbetsmarknadsstyrelsen uttalar nämligen i sin sammanfattning bl. a. att det i fråga om båda beredningsverken gäller, att ett nedläggande nu skulle vålla svårigheter ur arbetsmarknadsynpunkt. "För dem, som drabbas av åtgärden, blir svårigheterna enligt styrelsens uppfattning praktiskt taget lika stora, vare sig de är anställda i Visby eller Värmbol. Till följd av arbetarnas höga medelålder är omplaceringsmöjligheterna ytterligt begränsade och för en del av de anställda praktiskt taget obefintliga. Situationen förvärras av den åtstramning, som för närvarande gör sig gällande på arbetsmarknaden." Beträffande Värmbol framhålles bl. a. att man vid ett nedläggande av driften där inte kan räkna med en självsanering av den lokala arbetsmarknaden. Följden av ett nedläggande nu anses medföra lokal arbetslöshet med därav följande betydande svårigheter för de anställda samt en avsevärd belastning för Stora Malms kommun.

Då emellertid avsaknaden av tillräckliga kvantiteter hampfrö torde nödvändiggöra odlingens begränsning till ett område, med därav följande nedläggning av ett beredningsverk, och då — så vitt vi kan finna — därvid uppkommande svårigheter blir lika stora oavsett om nedläggningen drabbas visby- eller värmbolsverket, avstår vi från att påyrka ändring av propositionen i denna del.

Något som vi däremot anser behöver uppmärksammas i största möjliga utsträckning och mer än vad som kommit till uttryck i propositionen, är frågan om stödåtgärder åt framför allt de anställda under en tillräckligt lång avvecklingsperiod. Jordbruksnämnden framhåller att flera ned-

lagda industrianläggningar i Södermanland icke kunnat finna köpare och anser för den skull att det kan bli förenligt med statens intresse såsom den största fordringsägaren att "i avvaktan på bättre konjunkturen bestrida vissa underhållskostnader för verkets anläggningar". I anslutning därtill uttalar departementschefen att han anser att dessa avvecklingsfrågor bör prövas först i samband med beslutet om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för nästa regleringsår. Att bl a. kostnader för underhåll av verkets anläggningar kan bli erforderliga för att på tillbörligt sätt säkerställa statens fordran, den saken har uppmärksamrats. Däremot kan vi inte finna att frågan om beredande av skälig trygghet åt de genom driftnedläggningen friställda arbetarna och tjänstemännen upptagits till en häremot svarande behandling. Huruvida jämväl denna del av avvecklingsfrågorna kommer att prövas i annat sammanhang eller är avsedda att överlämnas åt en av arbetsmarknadsstyrelsen såsom omöjlig ansedd självsanering, därom lämnar propositionen — så vitt vi kan finna — inte något besked. Ett sådant förhållande är enligt vår uppfattning inte tillfredsställande.

Enligt vår mening bör det ankomma på riksdagen att samtidigt med beslut om nedläggning av beredningsverket vid Värmbol även göra det uttalande som erfordras för att de vid företaget anställda skall kunna erfaras en rimlig trygghetskänsla som stöd för egna fortsatta ansträngningar att erhålla en skälig utkomst. Såsom arbetsmarknadsstyrelsen framhåller, är förutsättningarna för att bereda de friställda arbetarna och tjänstemännen plats inom andra områden av produktionen inte särskilt gynnsamma. Härtill kommer de svårigheter som uppkommer därigenom att personalen i stor utsträckning bebor till industrianläggningen hörande bostäder. Denna omständighet i förening med vederbörligt hänsynstagande till såväl det rådande arbetsmarknadsläget som vissa av de anställdas höga levnadsålder synes oss motivera särskilda, med hänsyn härtill avpassade åtgärder.

Beträffande slutligen avvecklingsåtgärderna med hänsyn till av Sveriges hampodlareförening gjorde insatser vilja vi framhålla följande. Såvitt vi kan bedöma, har värmbolsföretaget inte bedrivits efter kortsiktiga ekonomiska principer. Företagsledningen synes hava bedrivit ett ganska frimodigt och framsynt experimentarbete, som beräknats avsätta frukter på längre sikt. Detta omdöme torde i alldeles särskild grad gälla åtgärderna att genom upptagandet av vävning av hamptyger söka vidga avsättningsområdet för produkter av hampa. Resultatet av detta och annat kostnadskrävande experimentarbete torde inte utebli. Det kan komma den fortsatta företagsamheten på detta område till godo, men det är investeringar som torde inverka ofördelaktigt på möjligheterna att vid likvida-

tion tillgodose delägarna för gjorda insatser. Detsamma torde kunna sägas beträffande de icke obetydliga kapitalinsatser som gjorts för att åstadkomma en välbehövlig upprustning av det till industrianläggningen hörande bostadsbeståndet. Vi förutsätter att jämväl dessa omständigheter vinner vederbörligt beaktande vid avvecklingsåtgärdernas utformning.

Vi hemställer,

att riksdagen, vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 195, måtte beakta vad ovan anförts.

Stockholm den 22 april 1953.

Gust. Larsson,
Julita.

Ellen Svedberg.

Ossian Sehlstedt.

Edvin Jacobsson,
Igelsbo.

Sven Wedén.

Axel Jansson.

Ragnar Ekström.

P. A. Sköldin.

S. Rimås.
